

dosvid, praktyka i perspektyvy v Ukraini. [Application of Case Management in Social Work: International Experience, Practice and Perspectives in Ukraine]. Nizhyn.

3. Sabat, N. (2010). *Modeli sotsial'no-pedahohichnoyi dopomohy neblahopoluchniy sim'yi*. [Models of social and pedagogical assistance to a dysfunctional family]. Lviv.

4. *Upravlinnya diyal'nistyuu sotsial'nykh sluzhzb. Metod. Posibnyk (2013)*. [Management of the activities of social services: method. manua]. Kyiv.

5. Social work: Class XII / State Council of Educational Research and Training (SCERT). – KERALA, 2015. – 40 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ІСАЧЕНКО Вікторія Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: формування позитивного іміджу державних соціально-психологічних служб.

ГОНЧАР Інна Григорівна – кандидат

педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери у вищих навчальних закладах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ISACHENKO Victoria Pavlivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Docent of the Department of Social Pedagogy and Social Work of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of a positive image of state social and psychological services.

GONCHAR Inna Grigorivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: vocational training of future specialists in the social sphere in higher educational institutions.

Дата надходження рукопису 02. 03. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. А. Біда.

УДК 567. 89. 12

КОРОТКОВ Анатолій Єгорович – народний артист України, професор, професор кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail pednauk@ukr.net

КУЛЬТУРА І СУСПІЛЬСТВО: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному суспільстві майже кожен день змінюється економічна ситуація. Нестабільність стала нормою. Однак і в цих умовах число нових організацій безупинно зростає. Не в останню чергу це говорить про приріст конкуренції, про боротьбу організацій за діловий успіх, за виживання, за ринки. Як відомо, успіх тої чи іншої організації у конкурентній боротьбі багато у чому залежить від якості управлінської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток культурної інфраструктури, управління і організація в сфері культури і мистецтва досліджено вітчизняними та зарубіжними науковцями, зпоміж яких: Г. Голосовцева, Б. Єрасов, В. Зотов, В. Пікельна, М. Туленков, В. Чиркін та ін.. Зміст нашого дослідження у певній мірі доповнює вже виконані наукові розвідки та висвітлює формування якісного складу викладачів вітчизняних університетів

зазначеного періоду.

Мета статті – розглянути проблеми ефективного управління в сфері культури та мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен керівник виконує певну кількість функцій, виконання яких є його прямим обов'язком. Ці функції керівника складаються з того, щоб зібрати команду професіоналів й працювати з кожним з них індивідуально: вибудувувати конструктивні міжособистісні відносини, організувати, впливати, оцінювати й контролювати [1].

У тісному зв'язку із знаннями та уміннями, що вимагаються для виконання основних функцій, для успіху у конкурентній боротьбі керівникові необхідне і врахування досягнень інновацій в управлінській діяльності. Існує думка, що культура менш інших сфер піддається інституційному впорядкуванню. Через особливу роль творчого початку в культурі вона пов'язана з індивідуальною діяльністю художників і

мислителів, письменників і артистів, яка не укладається в спроби її регламентації. Слава і популярність великих діячів культури, мислителів, художників або майстрів слова робили їх значимим осередком і вираженням суспільного життя, як у минулому, так і в сучасний період. Тому таке велике значення надається вивченню не лише самих творів літератури і мистецтва, але і життя тих або інших діячів культури.

Чи можна управляти культурою? Із цього приводу ведуться довгі і часом непримиренні спори між двома сторонами, які в тих або інших варіантах існують майже у всякому суспільстві. На одній стороні виступають переважно самі діячі культури, що постійно відкидають «втручання» держави або яких-небудь «сторонніх» інститутів в таку «творчу і тонку» справу, як культурне творення. Боротьба проти всякого роду бюрократичних або ідейних обмежень за свободу художника від всього, що сковує його творчість, і за доступ широким верств населення до продуктів художньої і інтелектуальної творчості – постійний факт історії культури.

В той же час, настільки ж постійно існували різного роду регулюючі інститути, що направляли культурне життя, щось заохочуючи, щось обмежуючи, а інколи і пригнічуючи. У розвитку культурного процесу виникають колізії між тенденціями до централізації культурної діяльності з боку держави і її демократизацією, яку вимагають неурядові організації. Втручання урядових органів в роботу культурних організацій і груп частенько просто необхідне, оскільки без урядової підтримки вони можуть не витримати скрути різного роду (і не лише фінансових, але і правових, політичних і так далі) і перестають існувати. В той же час державне втручання характеризується залежністю культурної діяльності від влади, правлячих кіл і деформацією культурного життя в цілому [4].

Якщо йти в глиб століть, ми знайдемо багато свідок такого роду, коли держава або церква, з одного боку, були головними інститутами, що підтримували мистецтво, літературу і науку, а з іншого – вони ж забороняли ті напрями або відмовляли в заступництві тим художникам, мислителям і винахідникам, які або протистояли «суспільним нормам», або завдавали збитку державі або церкві. Пізніше ці функції регуляції все більше стали перехоплюватися ринком, хоча правові принципи незмінно коректували ринкову «стихію». А на додаток до них сформувалися всілякі органи, інститути і форми регуляції культурного життя і діяльності (фонди, спонсорство, патронаж, академії, премії, звання і так далі).

Основним зовнішнім органом, який

регулює культурну діяльність в сучасному суспільстві, є держава. Формування і здійснення осмисленої культурної політики є одним з важливих завдань держави, що багато в чому визначають її життєздатність і місце у цивілізованому світі. Держава повинна, з одного боку, формувати культурне життя суспільства в цілому, з іншого боку, погоджувати культурні потреби і інтереси різних прошарків суспільства, територіальних, національних і інших спільностей [5].

У зв'язку з цим культурна політика повинна по-перше, бути невід'ємною частиною всіх без виключення напрямів державної політики в цілому, відображаючи її духовно-ціннісний і етично-нормативний аспекти; по-друге, стати найважливішою складовою соціальної політики, яка в сучасних умовах може бути лише комплексною соціально-культурно-освітньою; по-третє, утворювати власне культурну політику (у вузькому сенсі) як особливий напрям державної і регульованої державою суспільної діяльності з стимулювання соціально прийнятних духовно-ціннісних і соціально-нормативних проявів людини, змісту і форм її суспільного і індивідуального буття [5].

Взагалі, під терміном культура розуміють сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством, що характеризують певний рівень його розвитку. До культурних цінностей належать об'єкти матеріальної (концертні організації, музеї, бібліотеки, будинки культури та ін.) і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення. Ця галузь включає театральне, музичне, хореографічне, образотворче, декоративно-прикладне, естрадне і циркове мистецтво, кінематографію, книговидавництво тощо.

Найважливіший принцип визначення цілей і завдань культурної політики полягає в розумінні амбівалентності культури, її багатозначності, багаторівневості її сенсів і змісту. Жоден феномен культури не є монофункціональним, але несе в собі цілий комплекс різних соціальних функцій; жодне культурне явище не володіє лише одним сенсом і безпосереднім вмістом, а є сукупністю різних сенсів і вмісту як актуального, так і меморіального характеру. З цим пов'язані особлива складність управлінської стратегії і тактики в області культури та мистецтва і необхідність багаторівневого підходу до регуляції соціокультурних процесів [4].

Засоби культурної політики є сукупністю суб'єктів (інститутів) цієї політики, методів, яким віддається перевага, і інструментарію з її здійснення. Тут також слід розрізняти творчі інститути (виробляючі культурні тексти –

твори, форми, зразки), з одного боку, і власне інститути культурної політики (що збирають, зберігають і поширюють ці тексти) – з іншого.

У граничному сенсі найвищим інститутом культурної політики є сама історія, процес історичної еволюції людського суспільства і його локальних утворень (народів); методом – цивілізація як особливий спосіб здійснення історичної еволюції, заснований на унікальному історичному досвіді відповідного суспільства; а інструментарієм – вся сукупність норм діяльності, інформаційних зв'язків між людьми і психічних процесів, що забезпечують цю життєдіяльність. Зрозуміло, йдеться про стихійні процеси культурного саморозвитку [4].

Державна культурна політика повинна в основному моделювати механізми природно протікаючого цивілізаційного процесу, діяти в рамках його соціально-синергетичних законів і лише стимулювати прискорений розвиток суспільства в тому напрямі, в якому воно і само по собі об'єктивно рухається. Досвід історії показує, що спроби штучно змінити цей природний напрям розвитку, нав'язати суспільству умовляні моделі його еволюції нічим хорошим для суспільства не закінчувалися.

Напрями політики держави у сфері культури, перш за все, пов'язані з плануванням, проектуванням, реалізацією і забезпеченням культурного життя держави і суспільства. Як правило, до компетенції державної управлінської діяльності, визначуваної як культурна політика, відносять: систему пошуку, узяття на охорону, реставрації, накопичення і збереження, захисту від незаконного вивозу, а також забезпечення доступу до предметів світової і вітчизняної культурної спадщини для вивчення фахівцями або просвіти населення, що володіють неординарною смисловою, історичною або художньою цінністю (книжно-письмових, архітектурно-просторових, художніх творів різних видів і унікальних творів ремесла, історичних документальних і речових раритетів, археологічних пам'яток, а також заповідних територій культурно-історичного значення); систему державної і суспільної підтримки функціонування і розвитку художнього життя в країні (сприяння створенню, демонстрації і реалізації художніх творів, їх закупівель музеями і приватними колекціонерами, проведення конкурсів, фестивалів і спеціалізованих виставок, організація професійної художньої освіти, участь в програмах естетичного виховання дітей, розвиток наук про мистецтво, професійної художньої критики і публіцистики, видання спеціалізованої, фундаментальної навчальної і періодичної

літератури художнього профілю, економічна допомога художнім колективам і об'єднанням, персональне соціальне забезпечення діячів мистецтва, допомога в оновленні фондів і інструментарію художньої діяльності і т. п.); систему вибудовування всляких форм організованого дозвілля людей (клубна, гурткова і культурно-просвітницька робота, як загального, так і спеціалізованого профілю, організація спортивно-масових і святково-карнавальних видовищ і заходів, «культурно-просвітницький» туризм по історичних об'єктах і районах, «народна самодіяльність» в області художньої або ремісничої творчості, стимулювання інтелектуального і культурного саморозвитку особи і т. п.; одним з напрямів цієї функціональної підсистеми, що активно розвивається, є соціальна педагогіка як інституціоналізована методика загальної соціалізації особистості); популяризацію класичних і етнографічних зразків культури (культурних цінностей) в засобах масової інформації; міжнародна і міжнаціональна культурна співпраця, а також ряд інших напрямів діяльності [3].

Завдання соціальної педагогіки вирішуються переважно в системі освітніх установ, міжнародна культурна співпраця здійснюється головним чином центральними управлінськими органами культури. Певну роль в розвитку культурної політики грають науково-дослідні і навчальні заклади культури і мистецтва.

Незалежно від інститутів відомчої приналежності, принципова функція культурної політики в суспільстві (що раніше ефективно вирішувалася за допомогою системи народних традицій) полягає у все тій же спадковій трансляції соціального досвіду (в даному випадку втіленого в комплексі об'єктів культурної спадщини).

Представляється принципово важливим, щоб культурна політика не відривалася від основних напрямів загальносоціальної політики держави, працювала як одна з її підсистем. З цієї точки зору основна мета культурної політики – трансформація норм і стандартів соціальної адекватності людей в образи і зразки їх соціальної престижності, тобто пропаганда норм соціальної адекватності як найбільш престижних форм соціального буття, як найкоротшої і найбільш надійної дороги до соціальних благ і високого суспільного статусу.

У сучасному суспільстві виникають різні культурні установи і організації, які можна класифікувати за функціональною ознакою:

а) ряд соціальних інститутів призначений для здійснення духовного виробництва (видавництва, кіностудії, театри, любительські творчі об'єднання, гуртки, народні творчі

колективи і так далі);

б) інші інститути використовуються для поширення культури (кінотеатри, лекторії, концерти і гастрольні об'єднання і так далі).

Ці функції є головними і для таких інститутів, як університети, школи, бібліотеки, музеї;

в) у системі культури є також особливі установи, що організують і планують культурну діяльність, здійснюють управління культурним процесом (урядові організації культури, творчі союзи, науково-дослідні установи і так далі).

До них примикає і такий специфічний соціальний інститут, як наукова і художня критика, яка робить вплив на діяльність людей, що здійснюють духовне виробництво, а також на вжиток культурних цінностей широкими масами населення, формуючи певною мірою їхній естетичний смак, виховуючи високі духовні потреби [5].

Даний поділ установ культури, звичайно, відносний – установи культури частіше всього поліфункціональні, здійснюють одночасно і виробництво, і поширення цінностей культури.

Управління сферою культури та мистецтва є важливим напрямом соціальної політики, що багато в чому визначає комфортність мешкання населення.

Право участі в культурному житті і користування установами культури, а також доступ до культурних цінностей кожного громадянина України гарантуються Конституцією України (ст. 54). Відповідно до даної статті громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з інтелектуальною діяльністю у вказаній галузі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, процес управління культурою та мистецтвом повинен в основному моделювати механізми природно протікаючого цивілізаційного процесу, діяти в рамках його соціально синергетичних законів і лише стимулювати прискорений розвиток суспільства в тому напрямі, в якому воно і само по собі об'єктивно рухається. Досвід історії показує, що спроби штучно змінити цей природний напрям розвитку, нав'язати суспільству умоглядні моделі його еволюції нічим хорошим для суспільства не закінчувалися.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Блоховцова Г. Г. Створення сприятливого психологічного клімату в трудовому колективі як ефективний метод управління / Г. Г. Блоховцова // Наукове забезпечення агропромислового

комплексу: збірка. – К.: Антиквар, 2016. – С. 526–527.

2. Єрасов Б. С. Соціальна культурологія / Б. С. Єрасов. – К.: Аспект-Пресс, 2000. – С. 304–331.

3. Пікельна В. С. Управління школою / В. С. Пікельна. – Х.: Основа, 2004. – Ч. 1. – 112 с.

4. Система муніципального управління: підручник для вузів / В. Б. Зотов / під ред. В. Б. Зотова. – СПб.: Лідер, 2005. – 493 с.

5. Туленков М. В. Організаційна взаємодія в системах соціального управління (соціологічний аналіз): [монографія] / М. В. Туленков. – К.: ІПК ДСЗУ, 2005. – 222 с.

6. Чиркин В. С. Державне і муніципальне управління: підручник / В. С. Чиркин. – М.: Юрист, 2003. – 320 с.

REFERENCES

1. Blokhovtsova, H. H. (2016). *Stvorenniya spryatyvoho psykholohichnoho klimatu v trudovomu kolektyvi yak efektyvnyy metod upravlinnya*. [Creating a supportive psychological climate in the workforce as an effective management method]. Kyiv.

2. Yerasov, B. S. (2000). *Sotsial'na kul'turolohiya*. [Social Culturology]. Kyiv.

3. Pikel'na, V. S. (2004). *Upravlinnya shkolyu*. [School management]. Kharkiv.

4. *Systema munitsypal'noho upravlinnya: pidruchnyk dlya vuziv*. (2005). [The system of municipal management]. SPb.

5. Tulenkov, M. V. (2005). *Orhanizatsiyna vzayemodiya v systemakh sotsial'noho upravlinnya (sotsiolohichnyy analiz)*. [Organizational interaction in social management systems]. Kyiv.

6. Chyrkyn, V. Ye. (2003). *Derzhavne i munitsypal'ne upravlinnya*. [State and municipal government]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОРОТКОВ Анатолій Єгорович – народний артист України, професор, професор кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх хореографів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOROTKOV Anatoliy Yegorovich – People's Artist of Ukraine, Professor of the Department of Music Art and Choreography Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future choreographers.

Дата надходження рукопису 02. 03. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна.